

Kommittédirektiv

Stödsystem för hantering av innovationer
och immateriella tillgångar vid universitet
och högskolor

Dir.
2011:102

Beslut vid regeringssammanträde den 3 november 2011

Sammanfattning

En särskild utredare ska göra en analys av stödsystem för hantering av innovationer och immateriella tillgångar vid universitet och högskolor. Analysen ska syfta till att skapa en samlad nationell bild av hur innovationsstödjande verksamheter ser ut vid universitet och högskolor och av under vilka förutsättningar lärosäten förvaltar, bevakar och utbyter immateriella tillgångar.

Utredaren ska bl.a.

- analysera och redovisa hur och i vilka former innovationsstödjande verksamheter bedrivs vid universitet och högskolor,
- analysera och redovisa hur och i vilka former universitet och högskolor hanterar immateriella tillgångar, och
- lämna förslag på åtgärder som kan förbättra de innovationsstödjande verksamheterna.

Uppdraget ska redovisas senast den 1 maj 2012.

Uppdraget att analysera innovationsstödjande verksamheter vid universitet och högskolor

Universitet och högskolor har till uppgift att bedriva utbildning och forskning samt samverka med det omgivande samhället och informera om sin verksamhet. Med anledning av propositionen Ett lyft för forskning och innovation ingår det sedan den 1 juli 2009 i högskolans samlade uppgift att också verka för att forskningsresultat tillkomna vid högskolan kommer till nytta (prop. 2008/09:50, bet. 2008/09:UbU4, rskr. 2008/09:160).

Lärosätenas roll i interaktionen mellan utbildning, forskning och innovation är betydelsefull på regional, nationell och internationell nivå. Väl fungerande former för samverkan och innovationsstöd är därför ett viktigt verktyg för lärosätenas medverkan till nyttiggörande av forskningsresultat som en integrerad del av sina uppgifter.

Både utbildnings- och forskningsverksamhet bidrar till utveckling av innovationer av olika slag (nya varor, tjänster, processer, affärsmodeller eller sätt att organisera). För att bistå forskarna, lärarna och studenterna med att, i samverkan med näringsliv och samhällsaktörer, utveckla, tillhandahålla och kommersialisera resultat av forskning och kunskapsutveckling bedriver universiteten och högskolorna innovationsstödjande verksamheter i olika former. Verksamheterna inkluderar exempelvis innovationskontor, andra innovationsstödjande enheter eller funktioner, projekt med uttalad målsättning att resultera i innovationer och holdingbolag knutna till universitet och högskolor. Dessa verksamheter samverkar i stor utsträckning med näringsliv och offentliga aktörer.

Det saknas i dag en samlad nationell bild av hur de innovationsstödjande verksamheterna ser ut på universitet och högskolor, vilka förutsättningar som finns för att bedriva innovationsstödjande verksamheter, deras målsättning, vilka resultat som de förväntas uppnå och vilka effekter som eftersträvas.

Det finns därför ett behov av att analysera de innovationsstödjande verksamheterna vid universitet och högskolor.

Utredaren ska analysera och redovisa

- hur och i vilka former innovationsstödjande verksamheter bedrivs vid universitet och högskolor,
- vilka förutsättningar och incitament som finns för att bedriva de innovationsstödjande verksamheterna och hur dessa är finansierade,
- hur regionala förutsättningar påverkar innovationsstödjande verksamheter, strategier eller riktlinjer inom området,
- hur uppföljning och utvärdering av de innovationsstödjande verksamheterna kan genomföras,
- framgångsrika arbetssätt och arbetsformer för innovationsstödjande verksamheter som har potential för bredare användning vid universitet och högskolor,
- om standardisering som metod kan tillföra ett mervärde, och
- eventuella brister i verksamheterna.

Utredaren ska även

- utifrån identifierade framgångsrika arbetssätt och arbetsformer samt eventuella brister, vid behov föreslå åtgärder som kan förbättra de innovationsstödjande verksamheterna vid universitet och högskolor samt stärka utbytet med omgivande näringsliv.

Utredaren ska i sin analys ha ett brett perspektiv på innovationsstödjande verksamheter. Utredaren ska inte begränsa analysen till innovationskontor och holdingbolag utan även uppmärksamma andra typer av innovationsstödjande verksamheter och processer inom universitet och högskolor som exempelvis öppna innovationsprocesser ("open innovation").

Uppdraget att analysera hur immateriella tillgångar hantearas vid universitet och högskolor

Väl fungerande former för hantering av immateriella tillgångar är ett annat viktigt verktyg för lärosätenas medverkan till nyttiggörande av forskningsresultat som en integrerad del av sina uppgifter.

Det saknas i dag en samlad nationell bild av under vilka förutsättningar universitet och högskolor förvaltar, bevakar och utbyter immateriella tillgångar som åtminstone delvis är ett resultat av den egna verksamheten och hur det i så fall sker. Det ska gälla de tillgångar som tillkommer exempelvis universitetet eller högskolan, den enskilde forskaren eller läraren. Det kan också handla om att tillhandahålla, skydda eller utbyta sådana tillgångar i förhållande till en extern samarbetspartner eller en annan utomstående part. Uppdraget är begränsat till immateriella tillgångar som åtminstone delvis är ett resultat av universitetets eller högskolans egna verksamhet.

Immateriella tillgångar inkluderar inte enbart patent utan all typ av material och data som tas fram och som utgör en del av ett forskningsresultat eller en innovation och av upphovsrättsligt skyddat material inklusive undervisningsmaterial. I betydande omfattning tillhör dessa tillgångar läraren men ägandeförhållandena kan variera. När det gäller exempelvis patenterbara uppfinningar är lärare undantagna från lagen (1949:345) om rätten till arbetstagares uppfinningar. Lagen avser här i landet patenterbara uppfinningar av arbetstagare i allmän eller enskild tjänst. I lagen slås det fast att arbetstagare har samma rätt till sina uppfinningar som andra uppfinnare, om inte annat följer av bestämmelser i lagen. Vidare framgår av lagen under vilka omständigheter, i vilken utsträckning och på vilka villkor en arbetsgivare har rätt till arbetstagarens patenterbara uppfinningar. Två grupper av arbetstagare har undantagits från lagens tillämpningsområde. Lärare vid universitet, högskolor eller andra inrättningar som tillhör undervisningsväsendet och viss militär personal ska inte i denna egenskap anses som arbetstagare i lagens mening. Undantaget för lärare har allmänt kommit att benämnas lärarundantaget.

Lärarundantaget omfattar lärare såväl vid enskilda utbildningsanordnare som vid statliga lärosäten. I propositionen Ett lyft för forskning och innovation (prop. 2008/09:50) aviserade regeringen att en skyldighet att anmäla en patenterbar uppfinning bör införas.

Utredaren ska analysera och redovisa

- hur universitet och högskolor hanterar immateriella tillgångar, i vilken form detta sker samt vilka eventuella tjänster de erbjuder anställda och förekomsten av modeller för ändamålsenliga avtal och överenskommelser,
- strategier eller riktlinjer inom området,
- framgångsrika arbetssätt och arbetsformer för hantering av immateriella tillgångar, som har potential för bredare användning vid universitet och högskolor, och
- eventuella brister i hanteringen av immateriella tillgångar.

Utredaren ska även

- utifrån identifierade framgångsrika arbetssätt och former samt eventuella brister föreslå åtgärder inom gällande regelverk som kan underlätta för universitet och högskolor att ha en mer tydlig och strategisk hantering av immateriella tillgångar samt föreslå åtgärder som kan förbättra hanteringen.

Utredaren ska i sin analys särskilt beakta följande:

- patenterbara forskningsresultat som tillgångar,
- ej patenterbara forskningsresultat som tillgångar,
- undervisningsmaterial inklusive upphovsrättsligt skyddat material som tillgångar,
- hur och om dessa tillgångar nyttiggörs eller görs tillgängliga för andra intressenter,
- hur och om dessa tillgångar utbyts med externa parter, och
- kompetenser och tjänster för att hantera immateriella tillgångar som exempelvis rådgivning, licensiering, avtalskrivning, identifiering och värdering.

Utredaren ska särskilt uppmärksamma vem som äger tillgångarna till forskningsresultaten och om ovanstående områden hanteras olika vid olika ägarförhållanden, till exempel då tillgångarna uppstår i samverkan med externa parter.

Utredaren bör beakta regeringsuppdraget till Verket för innovationssystem (Vinnova) och Patent- och registreringsverket (PRV) som ska kartlägga och analysera det offentliga

stöd-systemet för hantering av företags immateriella tillgångar (N2011/2210/FIN).

Utredaren ska i sin analys beakta de rekommendationer som EU-kommissionen beslutat 2008 när det gäller hanteringen av immateriella tillgångar i kunskapsöverföringsaktiviteter och identifierade bästa praxis ("best practice") från jämförbara länder i EU och globalt, samt i sin analys relatera till den globala konkurrenssituation som svenska universitet och högskolor befinner sig i.

Konsekvensbeskrivningar

Ekonomiska konsekvenser av förslagen ska beräknas och redovisas. Vidare ska finansiering föreslås vid eventuella kostnadsökningar.

Samråd och redovisning av uppdraget

Utredaren ska samråda med ett representativt urval av universitet och högskolor, forskningsinstitut, Vinnova, PRV, Tillväxtverket och Innovationsbron AB samt ett urval av närmast berörda myndigheter och organisationer.

Uppdraget ska redovisas senast den 1 maj 2012.

(Utbildningsdepartementet)